

Ben ik gebonden door een consumentenkredietovereenkomst die ik niet getekend heb?

Een vraag die ongerijmd lijkt. Toch menen sommige mensen, al dan niet terecht, dat ze dit of dat document niet ondertekend hebben.

Diverse hypothesen zijn mogelijk : iemand herinnert zich niet wat dan ook te hebben ondertekend; iemand tekent een overeenkomst om plezier te doen aan zijn/haar echtgenote/echtgenoot, aan een familielid of een vriend en krijgt zo de hoedanigheid van medekredietnemer zonder de draagwijdte van zijn verbintenis te kennen.

I. Welke rechtsmiddelen kan ik aanwenden om mijn handtekening op een kredietovereenkomst te betwisten?

Onderhandse akten hebben bewijskracht tussen de partijen voor zover zij die erkennen¹. In het geval van een consumentenkrediet zijn de schriftelijke documenten van de overeenkomst, zoals alle onderhandse akten, enerzijds een bewijsmiddel en anderzijds een bestaansvoorwaarde, gezien de plechtige aard van dit soort overeenkomst.

1) Op strafrechtelijk vlak

Een eerste reactie: een klacht indienen voor valsheid in geschriften (artikel 196 van het Strafwetboek). De dader van het misdrijf kan een gevangenisstraf oplopen².

De fase van de indiening van een klacht, in voorkomend geval tegen x, blijkt nuttig te om zich tijdens de door de kredietgever ingeleide burgerlijke rechtsvordering te verdedigen. Doet hij dat namelijk niet, dan kan de vermeende ondertekenaar (de kredietnemer) worden verweten de betrokken akte niet te gelegener tijd te hebben betwist, en ervan worden verdacht een opschortend middel aan te wenden.

De loutere indiening van een klacht onderbreekt echter niet de verjaringstermijn van de burgerlijke rechtsvordering van de kredietnemer tegen de dader van de valsheid, in tegenstelling tot de handelingen die worden gesteld tijdens het opsporings- of gerechtelijk onderzoek.

De eiser (de kredietnemer) moet zich dus op de hoogte houden van het gevolg dat aan zijn klacht wordt gegeven (geseponeerd of opsporingsonderzoek nog lopende).

In het geval dat de zaak wordt geseponeerd, kan de eiser (de kredietnemer) zich burgerlijke partij stellen of een burgerlijke rechtsvordering inleiden tegen de dader van de valsheid.

¹ D. MOUGENOT, *Principes de droit judiciaire privé* Brussel, Larcier, 2009, blz. 263.

² Bij afwezigheid van antecedenten of bij andere verzachtende omstandigheden kan hij echter, met inachtneming van bepaalde voorwaarden (waarvan de eerste luidt geen herhaling te plegen), de opschorting van de uitspraak van het vonnis (proeftijd) of een straf met uitstel vragen.

Dit laatste rechtsmiddel kan eveneens worden aangewend indien de dader van de valsheid wordt vrijgesproken om redenen die losstaan van het misdrijf zelf³.

Een tweede reactie is onmiddellijk een brief schrijven aan de kredietgever en het bestaan van de kredietovereenkomst alsook de ondertekening ervan betwisten. De eiser (de kredietnemer) moet de omstandigheden van de valsheid naar zijn mening uitleggen⁴.

2) Op burgerlijk vlak

2.1. : De procedure van schriftonderzoek (artikelen 883 tot 894 van het Gerechtelijk Wetboek)

De ondertekening heeft een tweeledig doel: de identificatie van de ondertekenaar en de instemming met de inhoud. Wanneer ik betwist een onderhandse overeenkomst ondertekend te hebben, kan ik eisen om het origineel te zien.

De handtekening op deze overeenkomst kan dus door de vermeende ondertekenaar (de kredietnemer) worden betwist. Artikel 1323 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de persoon tegen wie men zich op een onderhandse akte beroept, verplicht is dit op stellige wijze te erkennen of te ontkennen.

In geval van ontkenning door de kredietnemer verliest de akte in het beste geval alle bewijskracht en staat gelijk met een vermoeden⁵.

De partij (de kredietgever) die deze akte voor de rechter aanvoert, kan dan een schriftonderzoek vragen; meestal wordt dan een schriftkundige aangesteld. Wanneer na deze procedure de echtheid van de handtekening wordt vastgesteld, verwerft de akte opnieuw zijn volle bewijskracht.

De vermeende ondertekenaar (de kredietnemer) van de akte kan twee houdingen aannemen: een passieve houding – de tegenpartij (de kredietgever) moet de echtheid van de akte bewijzen (zie *supra*) – of een actieve houding – hij leidt een procedure in (zie *infra*) die vergelijkbaar is met het schriftonderzoek om de valsheid van de betwiste akte te doen vaststellen.

2.2. De valsheidsprocedure

Deze procedure beoogt de valsheid van een akte vast te stellen. Het Gerechtelijk Wetboek beschrijft de procedure in zijn artikelen 895 e.v. In het kader van deze procedure wordt meestal ook een schriftkundige aangesteld⁶. Bovendien wordt de valsheidsvordering ambtshalve aan het parket van de Procureur des Konings

³ Bijvoorbeeld omdat de strafvordering verjaard is.

⁴ Verlies of diefstal van zijn identiteitskaart op het ogenblik van het sluiten van de betwiste overeenkomst, enz.

⁵ *Ibidem*.

⁶ D. MOUGENOT, *Principes de droit judiciaire privé*, Brussel, Larcier, 2009, blz. 264.

meegedeeld die oordeelt of het opportuun is de zaak eventueel strafrechtelijk te vervolgen.

De procedure van schriftonderzoek en de valsheidsprocedure worden weinig toegepast⁷.

II. Het plechtige karakter van de kredietovereenkomst

De consumentenkredietovereenkomst valt onder de categorie van de plechtige overeenkomsten. Kenmerkend voor dit soort overeenkomsten zijn de bij wet opgelegde vormvoorschriften die moeten worden nageleefd opdat de overeenkomst rechtsgeldig kan zijn⁸.

a. Een ondertekende overeenkomst

In overeenstemming met artikel 14, § 1 van de wet van 12 juni 1991⁹ wordt de kredietovereenkomst gesloten door de ondertekening van alle contracterende partijen.

Artikel 14 legt strenge vormvoorschriften op: de ondertekening van de overeenkomst waarvan de vermeldingen streng geregeld zijn en waarop de consument behalve zijn handtekening ook bijzondere handgeschreven vermeldingen moet aanbrengen.

Zolang de kredietovereenkomst niet door alle partijen ondertekend is, mag er geen betaling worden gedaan door de kredietgever aan de kredietnemer of voor diens rekening (art. 16 van de wet). De terbeschikkingstelling van het kredietbedrag kan pas plaatsvinden na het sluiten van de overeenkomst.

b. De vermelding "gelezen en goedgekeurd"

Voor een kredietopening moet de consument zijn handtekening laten voorafgaan door de vermelding van het kredietbedrag: "*Gelezen en goedgekeurd voor... euro op krediet*".

Voor alle overige kredietovereenkomsten moet de consument zijn handtekening laten voorafgaan door de vermelding van het totaal terug te betalen bedrag: "*Gelezen en goedgekeurd voor... euro terug te betalen*".

In beide gevallen moet de consument er eveneens de datum alsook het precieze adres van de plaats van ondertekening van de overeenkomst op aanbrengen.

c. Een niet-ondertekende overeenkomst en/of zonder de vermelding "gelezen en goedgekeurd": sancties

⁷ D. MOUGENOT, *op. cit.*, blz. 264.

⁸ H. JACQUEMIN, *Le formalisme contractuel. Mécanisme de protection de la partie faible*, Larcier 2010, blz. 260, nr. 193.

⁹ Wet van 12 juni 1991 op het consumentenkrediet (B.S., 9 juli 1991).

c.1. Nietigheid van de overeenkomst

Bij niet-naleving van de vormvoorschriften (artikelen 86, 89 of 92) kan de rechter, onverminderd de burgerlijke sancties, de nietigheid van de overeenkomst uitspreken.

Rechtspraak: vredegerrecht van Zottegem – Herzele, 13 januari 2011¹⁰.

De nietigheid is betrekkelijk: het komt de kredietnemer toe deze wettelijke schending aan te voeren.

De rechter wijst er echter op dat, zelfs in het geval waarbij de contractuele nietigheid werd gedekt door een begin van uitvoering vanwege de kredietnemer, hij die schending kan aanvoeren¹¹.

In casu was de kredietnemer begonnen het krediet terug te betalen, maar in zijn beslissing wijst de rechter erop dat het feit van terugbetaling hoe dan ook niet noodzakelijkerwijs de aanvaarding betekent.

Het is namelijk aan de kredietgever om te bewijzen dat de wettelijke vermeldingen werden nageleefd en, in geval van dekking van de nietigheid door de kredietnemer, om te bewijzen dat de genoemde dekking vrijwillig en met kennis van zaken gebeurde.

De nietigheid van de overeenkomst betekent dat de overeenkomst geacht wordt nooit te hebben bestaan en derhalve verdwijnt met terugwerkende kracht. In het geval waarover de vrederechter van Zottegem – Herzele beslist, zou de kredietnemer verplicht zijn geweest de ontvangen bedragen in één keer terug te betalen¹².

c.2. Vermindering van de verplichtingen van de kredietnemer

De rechter kan ook de verplichtingen van de consument verminderen, dit hoogstens tot de prijs bij contante betaling of tot het ontleende bedrag.

De kredietnemer heeft het recht de bedragen te behouden die vóór het sluiten van de kredietovereenkomst werden gestort (artikel 89 van de wet).

Rechtspraak: vredegerrecht van Zottegem – Herzele, 13 januari 2011¹³.

Het feit dat de datum van ondertekening en het adres van de plaats waar de kredietovereenkomst werd ondertekend, niet eigenhandig door de kredietnemer werden

¹⁰ Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling. 2011, Charleroi, Observatorium Krediet en Schuldenlast, blz. 21 e.v.

¹¹ Overzicht van rechtspraak, R. Steennot, Consumentenbescherming (1998-2002), TPR 2004/4, nr. 296, blz. 1934 e.v., vermeld in het vonnis van 13 januari 2011 van het vredegerrecht van Zottegem – Herzele, Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling 2011, op. cit., blz. 21 e.v.

¹² Deze bedragen waren al uitgegeven; daarom heeft de vrederechter de voorkeur gegeven aan een vermindering van de verplichtingen eerder dan deze sanctie toe te passen.

¹³ Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling. 2011, op. cit., blz. 21.

geschreven, kon worden aangetoond door de vergelijking ervan met de aan de handtekening voorafgaande handgeschreven vermelding "*gelezen en goedgekeurd voor... terug te betalen*".

Temeer omdat het handschrift van de kredietnemer, van Egyptische oorsprong, onhandig was, terwijl de datum en het adres in kwestie waren geschreven door een onderlegde persoon.

Door deze bepaling aan te voeren, pleegt de kredietnemer geen rechtsmisbruik en de toepassing van artikel 86 tot bestraffing van de inbreuken op artikel 14, is onafhankelijk van eventueel door de kredietnemer geleden schade.

d. Verplichting om de kredietnemer te identificeren

De kredietgever moet de identiteit van de consument en diens persoonsgegevens controleren. Het betreft een resultaatverplichting van de kredietgever¹⁴.

Het hof van beroep van Antwerpen heeft op deze resultaatverplichting gewezen, in het bijzonder ten laste van de kredietbemiddelaar om de identiteitsgegevens van de kredietnemer te controleren¹⁵.

De kredietbemiddelaar werd ten opzichte van de kredietgever aansprakelijk gesteld, aangezien de kredietnemer in de kredietaanvraag een verkeerde geboortedatum had vermeld en de kredietverzekeraar om die reden heeft geweigerd tussen te komen. Aangezien de dekking van de kredietverzekering voorwaardelijk was voor de toestemming door de kredietgever en de identiteitsgegevens essentieel waren voor de beoordeling van het risico door de kredietverzekeraar, waarvan de kredietbemiddelaar zich bewust was¹⁶.

Merk op dat het controleren van de identiteitsgegevens op de identiteitskaart controleren geen uitermate grote werklast vertegenwoordigt voor de kredietbemiddelaar.

III. ~~VI~~. In welke hoedanigheid verbind ik mij wanneer ik een consumentenkredietovereenkomst onderteken¹⁷?

Wordt de persoon die naast een andere als "hoofdelijke medeschuldenaar" ondertekent, beschouwd als een tweede kredietnemer of als een loutere borg?

a) Hoofdelijke medekredietnemers

Deze twee personen worden als medekredietnemers beschouwd wanneer ze elk een belang hebben in de schuld¹⁸.

¹⁴ Art. 17 en 92, 1ste lid, 3° van de wet.

¹⁵ Antwerpen, (5e k.), 18 december 2000, Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling, 2000, blz. 60-64.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ BIQUET-MATHIEU, C., *Quand l'un des codébiteurs n'assume qu'un rôle de sûreté personnelle*, commentaar onder Vred. Termonde-Hamme, 16 november 2006, Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling, 2006, blz. 79 tot 90.

¹⁸ Bijvoorbeeld: een lening bestemd ter financiering van hun gemeenschappelijke woning.

Wat de rechtsverhouding tussen beide personen betreft, draagt elk een deel van de schuld.

Ten opzichte van de kredietgever zijn echter beiden aansprakelijk voor het totale kredietbedrag.

b) Hoofdelijke borg

Indien slechts één van deze twee personen een belang heeft bij het krediet, kan de andere niet als medekredietnemer worden beschouwd maar louter als borg.

De hoofdelijke medeschuldenaar borg is aansprakelijk ten opzichte van de kredietgever voor het gewaarborgde bedrag, eventueel verhoogd met nalatigheidsinteressen, met uitsluiting van alle andere boetes of kosten van niet-uitvoering¹⁹. Bij betaling echter kan de borg echter de volledige terugbetaling eisen van de andere persoon²⁰.

In sommige gevallen doet de kredietgever er niet lang over om de persoon die zich alleen maar borg wilde stellen, de hoedanigheid van medekredietnemer op te leggen²¹.

De rechter heeft echter de bevoegdheid om de hoedanigheid van medekredietnemer te herkwalficeren in de meer correcte hoedanigheid van hoofdelijke medeschuldenaar borg²².

Er bestaat een groot verschil, want in het kader van het consumentenkrediet voorziet de wet in artikel 86, lid 2 onder meer in een bescherming van deze hoofdelijke medeschuldenaar borg wanneer de kredietgever verzuimt hem te verwittigen dat de consument twee betalingen of minstens een vijfde van het totaal terug te betalen bedrag achterstaat^{23 24}.

Indien de vormvoorschriften van het ondertekend geschrift en van de vermelding "gelezen en goedgekeurd" niet worden nageleefd, kunnen zowel de borg als de kredietnemer de nietigheid van hun verbintenis of de vermindering van hun verplichtingen tot de prijs bij contante betaling of tot het ontleende bedrag aanvoeren.

Gwénaël LERICHE – Jurist – Observatorium Krediet en Schuldenlast

¹⁹ Art. 34, 1ste lid van de wet.

²⁰ De hoofdkredietnemer of hoofdschuldenaar genoemd.

²¹ Bijvoorbeeld: de lening is bestemd voor de financiering van de auto voor een (goede) vriend met wie men niet samenwoont.

²² FORGES, M., *Les cessions de rémunération et les garanties personnelles* in *Le crédit à la consommation*, Jeune Barreau de Bruxelles, 1997, blz. 346, nr. 225 en 226, aangehaald door BIQUET-MATHIEU, C., *op.cit.*, blz. 85.

²³ Artikel 35 van de wet van 12 juni 1991 betreffende het consumentenkrediet. Bovendien moet de kredietgever hem in kennis stellen van de toegekende betalingsfaciliteiten en hem vooraf elke wijziging van de oorspronkelijke kredietovereenkomst meedelen.

²⁴ BIQUET-MATHIEU, C., *Quand l'un des codébiteurs solidaires n'assume qu'un rôle de sûreté personnelle*, commentaar onder vred. Termonde-Hamme, 16 november 2006, Jaarboek kredietrecht en collectieve schuldenregeling, 2006, blz. 79 tot 90.